

Ch.1–2 / Vidp. red. V. M. Danylenko. – K.: Instytut istorii' Ukraïny NAN Ukraïny, 2010. – 351 s. (Serija «Z istorii' povsjakdenного zhyttja v Ukraïni», t. II).

3. Povojenna Ukraïna: narysy social'noi' istorii' (druga polovyna 1940–h – seredyna 1950–h rr.): Kolektyvna monografija / Vidp. red. V. M. Danylenko: U 3–h chastynah. – Ch.3. – K.: Instytut istorii' Ukraïny NAN Ukraïny, 2010. – 336 s.

4. Ol'ga Koljastruk. Oleksandr Koljastruk (Vinnycja). Problematyka istorii' povsjakdennosti v suchasnij ukrai'ns'kij istoriografii' [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-2464-02-3/6.pdf>

5. Likarchuk I. L. Ministry osvity Ukraïny: monografija: u 2 t. T.2. (1943–2007 rr.) / I. L. Likarchuk. – K.: Vyd. Eshke O. M., 2010. – 586 s.

6. Lavrut O. O. Realizacija osvity'oi' polityky v URSR u II polovyni 1940–h – I polovyni 1980–h rokiv: istoriografija pytannja / O. O. Lavrut // Gileja: naukovyj visnyk. Zbirnyk naukovyh prac'. – K.: «Vydavnytstvo «Gileja». – 2016. – Vyp.106 (3). – S.79–86.

7. Lavrut O. O. Navchal'ne zabezpechennja zagal'noosvitnih zakladiv URSR v drugij polovyni 1940–h rr. / O. O. Lavrut // Gileja: naukovyj visnyk. Zbirnyk naukovyh prac'. – K.: «Vydavnytstvo «Gileja». – 2015. – Vyp.102.

8. Lavrut O. O. Organizacija harchuvannja uchniv shkil Donbasu v 60–70–ti roky XX st. / O. O. Lavrut // Istorychnyj arhiv. – 2015. – Vyp.14. – S.86–91.

9. Romanec' L. M. Vchyteli zagal'noosvitnih shkil URSR pisljavojennoho periodu (1945 – druga polovyna 1950–h rokiv): social'nyj status ta povsjakdenne zhyttja: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / L. M. Romanec'; Cherkas. nac. un–t im. B. Hmel'nyc'kogo. – Cherkasy, 2010. – 20 s.

10. Central'nyj derzhavnyj arhiv gromads'kyh ob'jednan' Ukraïny (dali – CDAGO Ukraïny). – F.1. – Op.73.

11. Prikazy Minzdrava SSSR [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.alppp.ru/law/obrazovanie—nauka—kultura/obrazovanie/42/prikaz—minzdrava—ssr—ot—15—07—1946—449.html>.

12. Istorija ohorony zdorov'ja v Ukraïni [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/mtrb_healthserviceshistory.

13. Sanitarno–epidemiologichna sluzhba Ternopil'shhyu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://terses.gov.ua/index.php/sohodennia—ta—mynule>.

14. Instytut gromads'kogo zdorov'ja im. O. M. Marzjejeva NAMN Ukraïny [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.amnu.gov.ua/manufacturer/1/5/nstitut—g—g—ni—ta—medichno—ekolog—m—o—m—marz—va—amn—ukra—ni/print.html>.

15. Istorija povsjakdennosti: teorija ta praktyka: materialy Vseukr. nauk. konf., Perejaslav–Hmel'nyc'kyj, 14–15 trav. 2010 r. / [Uporjad.: Lukashevych O. M., Nagajko T. Ju.]. – Perejaslav–Hmel'nyc'kyj, 2010. – 246 s.

16. CDAGO Ukraïny. – F.1. – Op.73. – Spr.157.

17. Tam samo. – Spr.268.

18. Tam samo. – Spr.156.

19. Sanitarno–epidemiologichnyj kontrol' v navchal'nyh zakladah [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://medu.pp.ua/gigiena-sanepidkontrol_733/gigiena—uchebnyih—zanyatiy—50559.html.

20. Godovyc'ka zagal'noosvitnja shkola: I – III stupeniv [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://godovzosh.blogspot.com/p/blog—page_36.html

Lavrut O. O., Ph.D., Assoc. Department of History, social and human sciences and their teaching methods Donetsk Regional Institute of Postgraduate Education Assoc. (Ukraine, Slavyansk), lavrut.olga@gmail.com

Sanitation conditions in schools in the USSR after World War II

After World War acutely raised the question of hygienic state educational institutions. Problems sanitary condition of discipleship school USSR in the early postwar years remained relevant. Therefore, the aim of our research is characteristic of the chosen subject. For this we need to fulfill the following objectives: to study historiography and sources filling; analyze the impacts on the hygienic condition of discipleship; characterized regulatory support issues specified period, the mechanisms of their implementation and impact; noted the prospects for research.

Schools were placed with other institutions and organizations. Frequent were the giving school premises by various organizations, military units. Unsuitable buildings for schools encourage teachers to look different out of the situation. To change this situation, turned to the relevant authorities. Often the actions were agreed. The issue would be resolved comprehensively, attachment of other ministries and the allocation of appropriate funds.

According to the number of teachers, students, material conditions consisted schedule. In institutions were weak lighting, leading to fatigue, vision and ophthalmic diseases. Most canteens, tea, snack bars were placed in unsuitable, cramped rooms

that did not meet industrial and sanitary requirements are not equipped with adequate inventory, supplies, equipment and did not have hot running water for washing dishes. It is not surprising that this led to various poisonings.

The health authorities have drawn attention to the issues of better organization and quality of health care students, making appropriate measures: inspection, observation, immunizations, laboratory research, prevention and training medical staff. However, until the late 1950s. The problem was unresolved. Perspective study is a comprehensive study of the situation of educational institutions of the chosen subject.

Keywords: status, health conditions, problems, students, children, educational, institution, sickness, health.

* * *

УДК 664:930:94(477+47).084.8«1945/1953»

Самко О. В.,
викладач історії, Смілянський коледж харчових технологій Національного університету харчових технологій (Україна, Сміла), garsen@ukr.net

ІСТОРИОГРАФІЯ РЕПАРАЦІЙНОГО АСПЕКТУ ВІДБУДОВИ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ (1945–1953 РР.)

Висвітлено історіографію проблеми репараційного аспекту відновлення харчової промисловості України у 1945–1953 рр. Проаналізовано праці радянських, українських, російських, німецьких, американських та британських істориків, пов'язані з даною проблематикою. Показано особливості підходів радянської історичної школи, українських та західних дослідників до даної тематики. В статті проаналізовані та охарактеризовані особливості кожної групи джерел.

Досліджені матеріали свідчать про необхідність ґрунтовного вивчення питання щодо загальних розмірів репарацій виділених для УРСР загалом, та для окремих галузей народного господарства. Потребує вивчення система постачання, розподілу та проблеми ефективного використання репараційного обладнання в галузях народного господарства. Існує необхідність встановлення ролі та значення репарацій у відновленні харчової промисловості після Другої світової війни.

Ключові слова: історіографія, народне господарство, харчова промисловість, відбудова, репарації, УРСР, Німеччина, СРСР, Друга світова війна.

Сучасний процес декомунізації активізував процеси в історичній науці спрямовані на глибоке переосмислення радянського періоду історії України. 70 років радянського тоталітарного режиму, одного з найлютіших режимів в історії людства, кривавим каменем лягли на тіло української нації, залишивши глибокі рани, що жевріють і дотепер.

Тоталітарний вплив, без сумніву, і навіть в першу чергу, також торкнувся історичної науки. Радянський режим жорстко контролював історичну науку, направляючи її в лоно радянської пропаганди, комуністичного виховання та власної легітимації. Незручна, для правлячого режиму, правда про трагічні сторінки історії ретельно приховувалася від народу. Натомість штучно створювалася ідеальна картина історичного процесу, в якому комуністичний СРСР був вінцем історичного розвитку, з безгрішним керівництвом, плоть від плоті народу, що веде, залізною рукою, народ до світлого майбутнього.

Не дивлячись на те, що в радянський період працювала ціла плеяда талановитих українських істориків, внесок яких слід цінувати, безумовно, в радянський період існував стійкий і ґрунтовний політичний контроль над історичною наукою. Це призводило до того, що незручні для режиму, історичні явища, процеси чи їх складові частини, трактувалися заангажовано, або просто ігнорувалися. Одним з таких аспектів є питання ролі та значення репараційних виплат у процесі відновлення народного господарства України після Другої світової війни в цілому, та, конкретно, окремих галузей народного господарства.

Актуальність проблем післявоєнної відбудови окупованих територій України після Другої світової війни підвищилася у зв'язку з сучасним становищем в Україні. Нажаль, сучасна Україна зіткнулася з проблемами окупації власної території, внаслідок «гібридної» війни з боку Російської Федерації. Однозначно, Україна вже зіткнулася з проблемою відновлення зруйнованих війною територій. У майбутньому можливо виникне питання про відшкодування агресором заподіяних збитків, як це вже було в історії, з боку переможеної Німеччини та її союзників. Тобто, актуальність вивчення вищезгаданого періоду історії України, ґрунтується не лише на загальній проблемі перегляду радянської історіографії на засадах плюралізму думок, відкритості раніше недоступних джерел та відсутності цензури, але і на сучасній військо-політичній ситуації в Україні та світі, з огляду на Російську агресію.

Історіографію проблематики післявоєнної відбудови народного господарства слід поділити на два основних етапи: радянський та пострадянський. Пострадянську історіографію логічно розділити на вітчизняну та зарубіжну.

Дослідження та публікація матеріалів щодо відбудови промисловості Української Радянської Соціалістичної Республіки почалися відразу після звільнення території України від нацистських окупантів. Упродовж 1944–1945 рр. було опубліковано ряд праць, авторами яких були партійні та урядові функціонери В. М. Валуев [1], А. І. Гаєвий [2], І. С. Гладишев [3], Г. П. Онищенко [4], М. С. Хрущов [5–7], в яких фрагментарно згадується проблематика відбудови підприємств харчової галузі та зовсім ігнорується питання використання репараційного обладнання. У 1945 році вийшла друком збірка статей під редакцією К. Г. Воблого, в якій проаналізовано стан народного господарства УРСР напередодні війни, шкоду заподіяну окупацією та відбудовний процес станом на 1945 рік. Однак, увага приділяється лише важкій промисловості та сільському господарству [8].

По мірі збільшення історичної перспективи і, часто, приурочено до ювілейних дат комуністичного офіціозу, у радянській історіографії з'являлася велика кількість статей, збірок, монографій присвячених історії народного господарства України.

1957-го року світ побачила праця «Промисловість Радянської України за 40 років». У десятому розділі книги показані історичні перетворення, які відбулися за 40 років комуністичної влади, у розвитку харчової промисловості та у здійсненні технічного прогресу. У розділі містяться дані про відбудову та реконструкцію на базі нової техніки тисяч старих харчових підприємств, та побудову сотень нових фабрик і заводів. Однак, не згадується про джерела вищезгаданих досягнень [9, с. 281–316].

У 1961 році, в статті В. А. Єжова «Вивчення історії відбудови промисловості України в 1943–1950 рр.» була охарактеризована історіографія проблеми вивчення історії відбудови промисловості України в 1943–1950 рр. У статті подана характеристика та критика робіт присвячених даній тематиці, що побачили світ наприкінці 40-х – 50-х років ХХ ст., автор аналізує загальні монографії з історії УРСР та Комуністичної партії, роботи з історії конкретних галузей промисловості, областей УРСР та конкретних підприємств. Він робить висновки про тематичну нерівномірність у вивченні відбудови промисловості України. У більшості праць, що дослід-

жувалися, розглядалися питання відродження промисловості окремих районів, а хронологічно вони обмежені періодом 1943–1945 рр. [10, с. 119–123].

У книзі О. С. Кудляя «Робітничий клас Української РСР у боротьбі за відбудову і розвиток промисловості у післявоєнний період» аналізується стан промисловості України після визволення. Акцентується увага на труднощі, які постали перед країною у процесі відбудови зруйнованого народного господарства. Однак, увага приділяється лише галузям групи «А» – металургії, вугільній галузі, транспорту, важкому машинобудуванню, а також сільському господарству [11].

У цей же рік друком вийшов Республіканський міжвідомчий науковий збірник «Народне господарство Української РСР у післявоєнні роки (1946–1964)», з аналізом особливостей післявоєнної відбудови, технічної реконструкції й піднесення різних галузей народного господарства, розвитку економічних зв'язків УРСР з іншими союзними республіками. Однак, автори збірки повністю ігнорують проблему репараційних виплат, в тому числі в харчовій промисловості [12].

1967 року була опублікована колективна двотомна праця «Розвиток народного господарства Української РСР», у другому томі якої досліджується економічний розвиток в період «завершення будівництва соціалізму і переходу до комунізму в СРСР». Том охоплює 1938–1965 рр. У третьому розділі характеризуються особливості відбудови народного господарства УРСР після закінчення Другої світової війни, розкриваються структурні та якісні зміни у народному господарстві республіки у перші післявоєнні роки. У книзі йдеться про відновлення, реконструкцію та побудову нових підприємств харчової промисловості протягом першої післявоєнної п'ятирічки. Акцентується увага на досягнутих успіхах у відродженні виробничих потужностей харчової індустрії. Згадується про введення в експлуатацію специфічного обладнання харчових виробництв – масложитовітники великої ємності, вакуум-випарні установки, котлетні та ковбасні автомати, морозильні апарати, конвеєрні печі безперервної дії, автоклави найновіших конструкцій. Однак не вказуються джерела надходження нового обладнання. У праці також йдеться про розширення та поліпшення асортименту продукції, а саме, про запровадження виробництва сухого і згущеного молока, нових видів масла і ковбаси [13].

Однак, наступна колективна праця 1969 року – «Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941–1945 рр.», повністю ігнорує процес відновлення харчової промисловості. В третьому томі показаний процес відбудови вугільної промисловості, металургії, важкого машинобудування, енергетики та транспорту, на завершальному етапі радянсько-німецької війни, але без згадок про репараційні виплати та їх роль у вищезгаданому процесі [14, с. 192–213].

У брошурі під назвою «Економічний розвиток Радянської України 1917–1970», що вийшла друком у 1970 р., висвітлюються основні закономірності та підсумки економічного розвитку України за роки радянської влади. Один з розділів брошури присвячений випробуванням соціалістичної економіки у період радянсько-німецької війни та післявоєнної відбудови. Без згадки про репараційні виплати [15].

У роботі Ю. А. Приходька «Восстановление индустрии 1942–1950» за 1973 р., йдеться про надходження на

підприємства та будівництва значної кількості репараційного обладнання та утворення, в зв'язку з цим, надлишків окремих видів машин та механізмів. За даними Держплану СРСР у народному господарстві країни не використовувалися десятки тисяч різноманітного обладнання [16, с. 193]. Згадується про збільшення поставок «імпортного» обладнання, про зростання імпорту обладнання та машин у 1950 році на 185% у порівнянні з 1948 роком. Вказується, що імпорт надходив в основному з НДР та Чехословаччини. Але не вказано конкретно про обсяги поставок та пропорції їх розподілу по галузях народного господарства [16, с. 215–216].

У праці 1975 р. «Економіка Советской Украины 1945–1975» висвітлені основні етапи відновлення і розвитку економіки радянської України в 1945–1975 рр. У ній наведені матеріали про стан окремих галузей народного господарства УРСР у воєнний та післявоєнний періоди. Автори стверджують, що за післявоєнні роки харчова промисловість України не лише була відновлена, але й отримала подальший розвиток. Її відновлення здійснювалося на базі нової техніки, більш прогресивних технологій та організації виробництва. Підприємства оснащувалися високопродуктивними машинами та автоматичними лініями, впроваджувалися поточні методи виробництва, підвищувався рівень механізації трудоемних робіт. Однак, жодним чином не наводяться дані про значення репараційних виплат у вищезгаданих процесах [17, с. 183–186].

У 1977 р. світ побачила монографія М. І. Хлусова «Развитие Советской индустрии 1946–1958 гг.». Вона присвячена історії радянської індустрії в роки післявоєнної відбудови. Автор розкриває діяльність КППС та радянських органів державної влади по забезпеченню розвитку «соціалістичної індустрії». Велику увагу приділено процесу розширення та поглиблення виробничої бази промисловості. Подаються дані про удосконалення техніки виробництва в легкій та харчовій промисловості. Проте вони мають поверхневий характер, без аналізу значення репараційних виплат [18].

Зі здобуттям незалежності відкрилися нові можливості та перспективи у дослідження репараційного аспекту у відновленні галузей промисловості України після радянсько–німецької війни. Важливою в даному контексті є стаття Л. М. Хойнацької «Джерела матеріально–технічного постачання в нарощуванні промислового потенціалу України (1943–1950 рр.)». У статті охарактеризовано джерела матеріально–технічного забезпечення відновлення післявоєнної промисловості. Поряд з трудовою мобілізацією, шефством країв, областей та міст, ленд–лізом, допомогою ООН згадуються реституції, трофеї та репарації, як джерело відновлення промисловості України. Наведені постанови РНК та ЦК КП(б)У щодо репараційних виплат. Також акцентовано увагу на даних про запланований обсяг репарацій для СРСР згідно домовленостей на Ялтинській та Потсдамській конференціях. Згадується про специфіку та труднощі при перевезенні та монтажі обладнання [19, с. 158–171]. Проте, значних успіхів у даному напрямку не відбулося. Роль та значення репараційних виплат у відновленні як харчової промисловості так і решти галузей народного господарства залишаються не з'ясованими.

Щодо зарубіжних дослідників репараційної складової післявоєнного відновлення то слід згадати російських

дослідників – А. М. Філітова [20], М. І. Семирягу [21] та П. Н. Книшевського [22]. У своїх працях, згадані історики ґрунтовно досліджували радянський окупаційний режим у Східній Німеччині, його політичний, дипломатичний, соціальний та репараційний аспекти. Однак, проблематика значення репарацій у відновленні економіки згадується побіжно.

Над проблемами економічного розвитку СРСР та України в різні часи працювали американські – І. С. Коропецький [23], Дж. Джонс [24], С. Менінг [25]; та британські вчені – Т. Данмор [26] та А. Ноув [27]. У своїх дослідженнях економіки СРСР головну увагу ці вчені приділяли особливостям командно–адміністративної системи управління господарством, складовим структури планової економіки, а також регіональним особливостям радянської економіки. Проблематика репараційних виплат Радянському Союзу в західній історіографії ґрунтовно не досліджувалася.

Можна стверджувати, що радянський період у дослідженні історії післявоєнного відновлення та розвитку народного господарства основний наголос робився на висвітленні проблем металургії, вугільної галузі, важкого машинобудування, енергетики та транспорту, а також сільського господарства. У той же час, легка та харчова галузі промисловості залишалися далеко на периферії досліджень. Для радянської пропаганди кількість мартенів та об'єми видобутого вугілля мали пріоритетне значення ніж продовольчі товари або одяг.

У силу ідеологічних причин в радянській історіографії не знаходилося достатньо місця репараційній проблематиці. Офіційна пропаганда та історична наука робили акцент на тому, що головним та єдиним джерелом післявоєнного відновлення економіки була героїчна праця та трудовий ентузіазм радянських людей. В історичних дослідженнях радянської доби, для репарацій, з донедавна, ворожої Німеччини та її союзників, не знайшлося достатнього місця. Дана ситуація, по інерції, перейшла у сучасну українську історіографію.

У західноєвропейській та американській історіографії репараційний аспект відновлення народного господарства також не знайшов широкого висвітлення, у дослідженнях економіки СРСР головну увагу вчені приділяли особливостям командно–адміністративної системи управління господарством, складовим структури планової економіки, а також регіональним особливостям радянської економіки. Причиною цього, була відсутність доступу дослідників до радянських архівних матеріалів з даної тематики.

Існуюча ситуація, безумовно, потребує виправлення. Недослідженими залишаються питання щодо загальних розмірів репарацій виділених для УРСР загалом, та для окремих галузей народного господарства. Потребує вивчення система постачання розподілу та проблеми ефективного використання репараційного обладнання. Існує необхідність встановлення ролі та значення репарацій у відновленні харчової промисловості після Другої світової війни.

Список використаних джерел

1. Валуев В. Відбудова народного господарства на Україні / В. Валуев // Агітатор. – 1944. – №7. – С.2–5.
2. Гаевой А. Возрождение хозяйства и культуры Ворошиловградской области / А. Гаевой. – М.: Госполитиздат, 1944. – 46 с.
3. Гладішев І. С. Сільське та колгоспне будівництво в столичній області України / І. С. Гладішев // Сільське господарство України. – 1945. – №10–11. – С.17–19.

4. Онищенко І. П. Всебічно розвивати місцеву промисловість // Київська правда. – 1945. – 17 жовтня (№205) (6433). – С.2.

5. Хрущов М. С. Визволення українських земель від німецьких загарбників і чергові завдання відбудови народного господарства Радянської України. Доповідь на VI сесії Верховної Ради Української РСР 1–го скликання / М. С. Хрущов. – Х.: Укрдержвидав, 1944. – 63 с.

6. Хрущов М. С. Добре і швидко відбудуємо міста й села Радянської України: з виступу на нараді працівників Української філії Академії архітектури СРСР, скликаній Раднаркомом УРСР у м. Києві / М. С. Хрущов. – К.: Укрдержвидав, 1944. – 7 с.

7. Хрущов М. С. Підсумки першого року відбудовних робіт на Україні і наші чергові завдання. Доповідь голови Раднаркомом УРСР, секретаря ЦК КП(б)У на урочистому засіданні партійно-радянського активу м. Києва 13–го жовтня 1945 р. / М. С. Хрущов. – К.: Укрдержвидав, 1945. – 40 с.

8. Воблий К. Г. Народне господарство Радянської України. Збірник статей / К. Г. Воблий. – К.: Видавництво академії наук, 1945. – 219 с.

9. Жеребкін Г. П., Миколаєва І. В. Промисловість Радянської України за 40 років / Г. П. Жеребкін, І. В. Миколаєва. – К.: Державне видавництво політичної літератури, 1957. – 336 с.

10. Єжов В. А. Вивчення історії відбудови промисловості України в 1943–1950 рр. / Єжов В. А. // Український історичний журнал. – 1961. – №4. – С.119–123.

11. Кудлай О. С. Робітничий клас Української РСР у боротьбі за відбудову і розвиток промисловості в післявоєнний період / О. С. Кудлай. – К.: Наукова думка, 1965. – 296 с.

12. Вірник Д. Ф. відповідальний редактор. Народне господарство Української РСР у післявоєнні роки (1946–1964) / Д. Ф. Вірник. – К.: Наукова думка, 1965. – 191 с.

13. Розвиток народного господарства Української РСР 1917–1967. Т.2. – К.: Наукова думка, 1967. – 500 с.

14. Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941–1945 рр. Т.3. – К.: Видавництво політичної літератури України, 1969. – 461 с.

15. Дерев'янкін Т. І., Кульчицький С. В. Економічний розвиток Радянської України 1917–1970 / Т. І. Дерев'янкін, С. В. Кульчицький. – К.: Наукова думка, 1970. – 116 с.

16. Приходько Ю. А. Восстановление индустрии. 1942–1950 / Ю. А. Приходько. – М.: Мысль, 1973. – 287 с.

17. Емельянов А. С. Экономика Советской Украины 1945–1975 гг. / А. С. Емельянов. – К.: Вища школа, 1975. – 407 с.

18. Хлусов М. И. Развитие советской индустрии. 1946–1958 гг. / М. И. Хлусов. – М.: Наука, 1977. – 279 с.

19. Сторінки воєнної історії України: збірник наукових статей. Вип.1. – К: Інститут історії України НАН України, 1997. – 233 с.

20. Филитов А. М. Германский вопрос: от раскола к объединению: Новое прочтение / А. М. Филитов. – М., 1993. – 240 с.

21. Семиряга М. И. Как мы управляли Германией / М. И. Семиряга. – М., 1995. – 400 с.

22. Кнышевский П. Н. Добыча. Тайны германских репараций / П. Н. Кнышевский. – М., 1994. – 144 с.

23. Koropeckij I. S. Economics of Soviet Regions / I. S. Koropeckij. – N.Y., 1981. – 229 p.

24. Jones J. My Twenty One Billion Dollar / J. Jones. – N.Y., 1959. – 172 p.

25. Manning C. Ukraine under the Soviets / C. Manning. – N.Y., 1953. – 203 p.

26. Dunmore T. The Stalinist Command economy, the Soviet State apparatus and economic policy. 1945–1953 / T. Dunmore. – Lnd, 1980. – 176 p.

27. Nove A. An economic history of the USSR / A. Nove. – Lnd, 1969. – 428 p.

References

1. Valujev V. Vidbudova narodnogo gospodarstva na Ukraïni / V. Valujev // Agitator. – 1944. – №7. – С.2–5.

2. Gaevoj A. Vozrozhdenie hozjajstva i kul'tury Voroshilovgradskoj oblasti / A. Gaevoj. – М.: Gospolitizdat, 1944. – 46 s.

3. Gladyshev I. S. Sil's'ke ta kolgospne budivnytvo v stolychnij oblasti Ukraïny / I. S. Gladyshev // Sil's'ke gospodarstvo Ukraïny. – 1945. – №10–11. – С.17–19.

4. Onyshhenko I. P. Vsebichno rozvyvaty miscevu promyslovist' // Kyi'vs'ka pravda. – 1945. – 17 zhovtnja (№205) (6433). – С.2.

5. Hrushhov M. S. Vyzvolennja ukrai'ns'kyh zemel' vid nimec'kyh zagarnykyv i chergovi zavdannja vidbudovy narodnogo gospodarstva Radjans'kogo Ukraïny. Dopovid' na VI sesii' Verhovnoi'

Rady Ukraïns'koi' RSR 1–go sklykannja / M. S. Hrushhov. – H.: Ukrderzhvydav, 1944. – 63 s.

6. Hrushhov M. S. Dobre i shvydko vidbudujemo mista j sela Radjans'koi' Ukraïny: z vystupu na naradi pracivnykyv Ukraïns'koi' filii' Akademii' arhitektury SRSR, sklykanij Radnarkomom URSR u m. Kyjevi / M. S. Hrushhov. – K.: Ukrderzhvydav, 1944. – 7 s.

7. Hrushhov M. S. Pidsumky pershogo roku vidbudovnyh robit na Ukraïni i nashi chergovi zavdannja. Dopovid' holovy Radnarkomu URSR, sekretarja CK KP(b)U na urochystomu zasidanni partijno-radjans'kogo aktyvu m. Kyjeva 13–go zhovtnja 1945 r. / M. S. Hrushhov. – K.: Ukrderzhvydav, 1945. – 40 s.

8. Voblyj K. G. Narodne gospodarstvo Radjans'koi' Ukraïny. Zbirnyk statej / K. G. Voblyj. – K.: Vydavnytvo akademii' nauk, 1945. – 219 s.

9. Zherebkin G. P., Mykolajeva I. V. Promyslovist' Radjans'koi' Ukraïny za 40 rokiv / G. P. Zherebkin, I. V. Mykolajeva. – K.: Derzhavne vydavnytvo politychnoi' literatury, 1957. – 336 s.

10. Jezhov V. A. Vyvchennja istorii' vidbudovy promyslovosti Ukraïny v 1943–1950 rr. / Jezhov V. A. // Ukraïns'kyj istorychnyj zhurnal. – 1961. – №4. – С.119–123.

11. Kudlaj O. S. Robitnychij klas Ukraïns'koi' RSR u borot'bi za vidbudovu i rozvytok promyslovosti v pisljavoennyj period / O. S. Kudlaj. – K.: Naukova dumka, 1965. – 296 s.

12. Virnyk D. F. vidpovidal'nyj redaktor. Narodne gospodarstvo Ukraïns'koi' RSR u pisljavoennyj roky (1946–1964) / D. F. Virnyk. – K.: Naukova dumka, 1965. – 191 s.

13. Rozvytok narodnogo gospodarstva Ukraïns'koi' RSR 1917–1967. T.2. – K.: Naukova dumka, 1967. – 500 s.

14. Ukraïns'ka RSR u Velykij Vitczyznianij vijni Radjans'kogo Sojuzu 1941–1945 rr. T.3. – K.: Vydavnytvo politychnoi' literatury Ukraïny, 1969. – 461 s.

15. Derev'jankin T. I., Kul'chyc'kyj S. V. Ekonomichnyj rozvytok Radjans'koi' Ukraïny 1917–1970 / T. I. Derev'jankin, S. V. Kul'chyc'kyj. – K.: Naukova dumka, 1970. – 116 s.

16. Prihod'ko Ju. A. Vosstanovlenie industrii. 1942–1950 / Ju. A. Prihod'ko. – М.: Mysl', 1973. – 287 s.

17. Emel'janov A. S. Jekonomika Sovetskoj Ukrainy 1945–1975 gg. / A. S. Emel'janov. – K.: Vyshha shkola, 1975. – 407 s.

18. Hlusov M. I. Razvitie sovetskoj industrii. 1946–1958 gg. / M. I. Hlusov. – М.: Nauka, 1977. – 279 s.

19. Storinky vojennoi' istorii' Ukraïny: zbirnyk naukovykh statej. Vyp.1. – K.: Instytut istorii' Ukraïny NAN Ukraïny, 1997. – 233 s.

20. Filitov A. M. Germanskij vopros: ot raskola k ob'edineniju: Novoe prochtenie / A. M. Filitov. – М., 1993. – 240 s.

21. Semirjaga M. I. Kak my upravljali Germaniej / M. I. Semirjaga. – М., 1995. – 400 s.

22. Knyshes'kij P. N. Dobycha. Tajny germanskijh reparacij / P. N. Knyshes'kij. – М., 1994. – 144 s.

23. Koropeckij I. S. Economics of Soviet Regions / I. S. Koropeckij. – N.Y., 1981. – 229 p.

24. Jones J. My Twenty One Billion Dollar / J. Jones. – N.Y., 1959. – 172 p.

25. Manning C. Ukraine under the Soviets / C. Manning. – N.Y., 1953. – 203 p.

26. Dunmore T. The Stalinist Command economy, the Soviet State apparatus and economic policy. 1945–1953 / T. Dunmore. – Lnd, 1980. – 176 p.

27. Nove A. An economic history of the USSR / A. Nove. – Lnd, 1969. – 428 p.

Samko O. V., history teacher, Smila College of Food Technologies of National University of Food Technologies (Ukraine, Smila), garsen@ukr.net

Historiography reparative aspect of restoring the food industry of Ukraine (1945–1953)

The article shows historiography problems reparation aspect of restoring food industry Ukraine in 1945–1953. The analysis work of Soviet, Ukrainian, Russian, German, American and British historians associated with this issues. The features of the Soviet historical school approaches, Ukrainian and Western scholars to the subject. The paper analyzed and described the features of each group of sources.

Materials research indicate the need for a thorough study of the issue of reparations overall size allocated for the USSR as a whole and for individual sectors of the economy. Requires the study of distribution and supply efficient use reparation equipment industries. There is a need for the role and importance of reparations in restoring food industry after World War II.

Keywords: Historiography, economy, food processing, restoration, reparation, the USSR, Germany, USSR, World War II.

* * *